

SUOMEN OSALLISTUMINEN EU:N UUTEEN YTPP -OPERAATIOON VÄLIMERELLÄ

Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteinen kokous (TP-UTVA) linjasi 13.3.2020, että Suomi osallistuu EU:n uuteen "Irene" -operaatioon Välimerellä 31.3.2020 alkaen enintään kymmenellä esikuntaupseerilla. TP-UTVA linjasi lisäksi, että puolustusministeriö voi ryhtyä tarvittaviin valmistelu- ja varautumistoimenpiteisiin. Enintään kymmenen esikuntaupseerin osallistumisen kustannukset olisivat arviolta 1,6 miljoonaa euroa vuodessa, kuluvan vuoden osalta kustannukset voidaan kattaa sotilaalliseen kriisinhallintaan jo myönnettyjen määrärahojen puitteissa.

EUNAVFOR MED Sophia -operaation on määrä päättää toimintansa, kun uusi operaatio aloittaa. Suomi on osallistunut EU:n EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon Välimerellä sen perustamisesta, vuodesta 2015 lähtien. Operaation päätehtävä on ollut ihmissalakuljetus- ja ihmiskauppaverkostojen liiketoimintamallin häiritseminen. Lisäksi mandaattiin on kuulunut Libyan rannikkovartioston ja laivaston kouluttaminen sekä Libyan asevientikiellon ja öljyn vientikiellon valvonta. Tasavallan presidentti päätti 19.12.2019, että Suomi jatkaa osallistumistaan EUNAVFOR MED Sophia -operaatiossa 1.1.-31.12.2020 enintään kymmenellä esikuntaupseerilla. Kun operaatio päättyy, päättyy myös Suomen osallistuminen siihen.

EU:ssa keskustelut uuden operaation perustamisesta ovat vielä kesken. EU:n neuvosto saavutti 17.2.2020 poliittisen yhteisymmärryksen EUNAVFOR MED Sophia -operaation lakkauttamisesta ja uuden sotilaallisen kriisinhallintaoperaation perustamisesta Välimerelle, jonka päätehtävä on YK:n turvallisuusneuvoston asettaman Libyaan koskevan asevientikiellon täytäntöönpanon edistäminen. Uuden operaation olisi määrä aloittaa toimintansa 31.3., ja sen mandaatin kestoksi esitetään yhtä vuotta. Operaation nimeksi ehdotetaan "Irene", johdettuna kreikan kielen rauhaa tarkoittavasta sanasta. Uudesta operaatiosta on tarkoitus sopia muodollisesti seuraavassa EU:n ulkoasiainneuvostossa 23.3.2020. Taustana uudelle operaatiolle on Libyan konfliktin eskaloituminen alkuvuodesta 2020 ja tarve tehostaa Libyan asevientikiellon täytäntöönpanoa.

Eduskuntaa informoidaan erikseen UTP-jatkokirjeellä EUNAVFOR MED Sophia -operaation lakkauttamisesta ja uuden operaation perustamisesta.

Libyan tilanne

Libyan viimeisin konflikti eskaloitui alkuvuodesta 2020 ja jatkuu erittäin vakavana. Vastakkain ovat kansainvälisen yhteisön tukema yhtenäishallitus (GNA, Government of National Accord), joka pitää hallussaan pääkaupunki Tripolia, sekä marsalkka Haftarin johtama LNA (Libyan National Army). LNA ja GNA taistelevat Libyan poliittisesta johtajuudesta, mukaan lukien Libyan öljy-yhtiön (NOC) ja alueellisten öljylähteiden hallinnasta. Taistelu Libyan hallinnasta ylittää heimorajat, alueelliset- ja poliittiset rajat ja jopa uskonnolliset rajat. Haurasta tulitaukoa ja asevientikieltoa rikotaan jatkuvasti. Ulkovaltojen tuki konfliktin osapuolille on ollut merkittävä syy taistelujen jatkumiselle. Libyaan saapuu jatkuvasti lisää ulkomaalaisia taistelijoita ja aseita YK:n turvallisuusneuvoston asettamasta asevientikiellosta huolimatta. Tilanteen edelleen heikkenemisen vaara on todellinen etenkin, jos ulkovaltat eivät siirry syrjään.

Saksan ja YK:n johdolla käynnistetyn nk. Berliinin prosessin tavoitteena on tukea pysyvän tulitauon aikaansaamista Libyaassa niin, että tämän myötä voitaisiin edetä kohti sisäisen konfliktin poliittista ratkai-

sua. YK:n ja Saksan järjestämässä kansainvälisessä Berliinin konferenssissa 19.1. sovittiin seurantakomitean perustamisesta ja osapuolten välisistä tulitaukoneuvotteluista. Siellä sovittiin kuudesta toimintakorista: tulitauko, asevientikielto, poliittisen prosessin käynnistäminen, turvallisuussektorin reformi, talous- ja rahoitussektorin reformi sekä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Berliinin prosessin ensimmäinen seurantakokous järjestettiin Münchenissä 16.2. ulkoministeritasolla. Münchenin seurantakokouksen tuloksena lanseerattiin Libyan kansainvälinen seurantakomitea (International Follow-Up Committee on Libya, IFCL), jonka on määrä kokoontua säännöllisesti YK:n johdolla seniorivirkamiestasolla kiertävän puheenjohtajuuden perusteella sekä kentällä teknisellä tasolla.

Libyan konfliktin osapuolet, niin sanottu 5+5-formaatissa toimiva sotilaskomitea, pääsi periaatteelliseen sopuun pysyvämmästä tulitauosta 4.2., mikä on konkreettisin edistysaskel tähän saakka. 5+5 – neuvotteluja pysyvän ja kestäväen tulitauon saavuttamiseksi on jatkettu. Tilanne on kuitenkin hyvin hauras. Osapuolet ovat syyttäneet toisiaan tulitauon rikkomisesta, ja kansainvälinen yhteisö on joutunut vetoamaan osapuoliin neuvottelupöydässä pysymiseksi. YK:n rauhanprosessia vetänyt, YK:n pääsihteerin Libya erityisedustaja ja UNSMIL-operaation päällikkö Ghassam Salamé erosi tehtävästään 2.3.

Berliinin seurantaprosessi tulee kestävän pitkään, vaatimaan suuria ponnisteluja ja pitkäaikaista sitoutumista kansainväliseltä yhteisöltä. Berliinin prosessia tukeva YK:n turvallisuusneuvoston 12.2. hyväksymä Libya-päätöslauselma 2510 (2020) painottaa, että on tarpeen saavuttaa poliittinen ratkaisu konfliktiin.

Kaksi tärkeätä tavoitetta ovat 1) pysyvä tulitauko Libyan konfliktien osapuolten välille ja 2) YK:n turvallisuusneuvoston asettaman asevientikiellon noudattaminen ja sen valvominen. EU:n korkea edustaja Borrell ja useat jäsenvaltiot ovat korostaneet Libyan konfliktin vaarantavan sekä EU:n että laajemmin Sahelin alueen turvallisuuden, minkä vuoksi EU:n tulee tukea Libya. Uusi YTPP-operaatio asevientikiellon täytäntöönpanon tueksi on yksi keino tukea YK:ta ratkaisun hakemisessa Libyan konfliktiin.

Mikäli pysyvä tulitauko syntyy, on EU:ssa valmiutta harkita yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimia tulitauon valvomiseksi YK:n tukena. EU:n muiksi mahdollisiksi lisätoimiksi YK:n ja tulitauon tukemiseksi on alustavasti hahmoteltu tukea YK-johtoiselle rauhanprosessille tällä hetkellä pääosin Tunisian käsien toimivan siviilikriisinhallintaoperaatio EUBAM Libyan kautta (neuvontaa Libyan lainvalvontaviranomaisille YK:n asevientikiellon tukemiseksi, neuvontaa konfliktinratkaisuun liittyvissä toimissa tai neuvontaa Libyan avainvirastojen turvallisuuden parantamiseen liittyen) ja suunnittelutuen antamista YK:n UNSMIL-operaatiolle. Pysyvän tulitauon saavuttaminen vaikuttaa kuitenkin tällä hetkellä haastavalta ja siksi EU:n lisätoimienkaan suhteen ei voida nyt edetä. Mikäli mahdollisuus EU:n kriisinhallintatoimien lisäämiseksi Libyassa avautuisi, tulisi ajankohtaiseksi selvittää Suomen osallistumista.

Välimeren muuttoliiketilanne

Euroopan raja- ja merivartioviraston Frontexin mukaan vuonna 2019 havaittiin noin 140 000 laitonta rajanylitystä EU:n ulkorajoilla. Tämä merkitsi 6 %:n laskua verrattuna edellisvuoteen. Lasku johtui ennen kaikkea laskusta läntisen ja keskisen Välimeren reiteillä. Muuttoliike keskisen Välimeren reittiä Libyasta Italiaan ja Maltalle on vähentynyt merkittävästi verrattuna aiempiin vuosiin: vuonna 2017 noin 119 000 laitonta maahantuloa, vuonna 2018 noin 24 000 laitonta maahantuloa ja vuonna 2019 noin 14 000 laitonta maahantuloa. Kuten tilanne Turkin ja Kreikan välisellä rajalla osoittaa, tilanne voi muuttua nopeastikin.

Operaation tehtävät

Uuden operaation päätehtäväksi on tulossa YK:n turvallisuusneuvoston asettaman Libyaan koskevan asevientikiellon täytäntöönpanon edistäminen. Operaatiolle on esitetty kolme toissijaista tehtävää: 1. Libyan rannikkovartioston kouluttaminen, 2. ihmissalakuljetukseen puuttuminen seuraamalla muuttoliikeverkostoja ja keräämällä niistä tietoja - siten, että tätä tehtävää hoidettaisiin vain ilmakyvyin, 3. öljyn vientikiellon täytäntöönpanon monitorointi.

Uusi operaatio hoitaisi käytännössä samoja tehtäviä kuin EUNAVFOR MED Sophia -operaatio on hoitanut, mutta eri painotuksella. EUNAVFOR MED Sophia -operaatio on hoitanut uuden operaation päätehtäväksi esitettyä Libyan vastaisen asevientikiellon valvontaa vuodesta 2016, mutta tukitehtävänä. Uuden operaation toissijaiseksi tehtäväksi tulevaa Libyan rannikkovartioston ja laivaston kouluttamista EUNAVFOR MED Sophia -operaatio on hoitanut niin ikään vuodesta 2016. Toissijaiseksi tehtäväksi tulevaa ihmissalakuljetukseen puuttumista seuraamalla muuttoliikeverkostoja operaatio on hoitanut päätehtäväänä operaation alusta eli vuodesta 2015 lähtien. Ero verrattuna EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon on, että jatkossa ihmissalakuljetukseen liittyvä tehtävä olisi aiempaa suppeampi, sillä uusi operaatio ei hoitaisi enää ihmissalakuljettajien alusten systemaattista tunnistamista, haltuunottoa ja käytöstä poistamista, mikä kuului EUNAVFOR MED Sophia -operaation toimeksiantoon. Uuden operaation toissijaiseksi tehtäväksi tulevaa raakaöljyn ja muun laittoman YK:n päätöslauselmien vastaisen viennin valvontaa EUNAVFOR MED Sophia -operaatio on hoitanut vuodesta 2017.

Operaation kyvyt

EU:n ulkoasiainneuvostossa helmikuussa 2020 päätetyn mukaisesti lähtökohta on, että operaatio hyödyntää ilmakykyjä, merellisiä kykyjä ja EU:n satelliittikeskuksen tuotteita. Operaation merellisten kykyjen eli alusten käyttämisen yksityiskohdista kuitenkin neuvotellaan edelleen. Merellisiä kykyjä on määrää käyttää kansainvälisillä vesillä Libyan itärannikon edustalla, eli alueella, jossa aseiden salakuljetusta tapahtuu, mutta meripelastustehtävien todennäköisyys on vähäinen. Ilmakykyjä käytettäisiin laajemmalla alueella. Aseiden salakuljetuksen valvonta edellyttää paitsi ilmakykyjä, myös merellisiä kykyjä ja tiedustelutietoja ollakseen tehokasta ja kohdistuakseen tasapuolisesti konfliktin eri osapuoliin.

Merellisten kykyjen käyttämiseen liittyy Välimeren etsintä- ja pelastusoperaatioiden maihinnousujärjestelyistä ja pelastettujen henkilöiden siirroista yleisemmin EU-jäsenmaiden välillä jatkuva keskustelu, jossa ei ole toistaiseksi saavutettu ratkaisuja. Mikäli operaation merellä toimiva alus joutuu vastaamaan hätätilanteeseen, sovelletaan voimassa olevaa kansainvälistä oikeutta. Sen mukaan toimivaltainen meripelastuskeskus nimeää maihinnoususataman. Tämä ei estä jäsenmaiden ryhmää sopimasta vapaaehtoisesta mekanismista.

Välimeren etsintä- ja pelastusoperaatioiden maihinnousujärjestelyjä ja pelastettujen henkilöiden siirtotapaa koskeva keskustelu on syy siihen, miksi EUNAVFOR MED Sophia -operaation toiminta muuttui vaikeammaksi heinäkuusta 2018 lähtien. Silloin Italia kieltäytyi vastaanottamasta satamiinsa operaation mereltä pelastamia ihmisiä, vaatien tasapuolisempaa taakanjakoa EU:n jäsenmaiden kesken. Jäsenmaiden välillä on ollut eriäviä näkemyksiä siitä, minne pelastettuja kuljettavien aluksien tulisi rantautua ja mihin alusten pelastamat ihmiset tulisi sijoittaa. Mereltä pelastus ei kuulu operaation tehtäviin, mutta se voi joutua pelastustoimiin kansainvälisen velvoitteiden nojalla. Merioikeusyleissopimuksen ja muun kansainvälisen oikeuden mukaan on velvollisuus antaa apua hukkumisvaarassa oleville ja mahdollisimman nopeasti pelastaa hätään joutuneita henkilöitä, kun on saanut tiedon avuntarpeesta. Apua on annettava riippumatta pelastettavan kansallisuudesta tai henkilön statuksesta.

Vuoden 2019 maaliskuuhun saakka EUNAVFOR MED Sophia -operaatio oli mukana 312:ssa ns. SOLAS-tapahtumassa eli etsintä- ja pelastustapahtumassa merellä, joihin on liittynyt yhteensä 45 000 siirtolais-

ta/pakolaista. Tapahtumien määrä on laskenut samalla kun Välimeren ylitysten määrä on laskenut ja kun Libyan rajavartioston ja laivaston toimintakyky on parantunut. EUNAVFOR MED Sophia -operaation raportissa arvioidaan Libyan rannikkovartioston kyvyn meripelastukseen ja salakuljetuksen vastaiseen toimintaan parantuneen. Merellä käynnit ovat lisääntyneet, ja rannikkovartiostolla on kyky operoida useaa alusta kerralla. EUNAVFOR MED Sophia -operaatio on tarjonnut 580 kurssipaikkaa Libyan rannikkovartioston henkilökunnalle vuodesta 2016.

Pelastettavia ei voida palauttaa Libyaan kansainvälisen oikeuden nojalla (palautuskielto, "non refoulement"). Tavoitteena on ollut korvata laivakohtaiset ratkaisut ennakoitavammalla, vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvalla ja väliaikaisella järjestelyllä tilanteessa, jossa EU:n yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistaminen ja sitä kautta pysyvämpien ratkaisujen löytäminen on viivästynyt. Keskustelujen ollessa kesken EUNAVFOR MED Sophia -operaation mandaattia on jatkettu joulukuusta 2018 lähtien aina vain muutamalla kuukaudella kerrallaan. Viimeksi mandaattia jatkettiin syyskuussa 2019 kuudella kuukaudella maaliskuun 2020 loppuun saakka. Operaation komentajaa on ohjeistettu operatiivisista syistä toistaiseksi keskeyttämään merivoimien käyttö. On kuitenkin ollut yhteisymmärrys siitä, että merelliset suorituskyvyt voidaan palauttaa mandaattikauden aikana, mikäli jäsenmaat pääsisivät asiassa yhteisymmärrykseen, mutta näin ei ole käynyt. Viime ajat operaatio on toteuttanut ainoastaan Libyan rannikkovartioston ja laivaston kouluttamista EU:n jäsenmaiden alueella sekä ilmasta käsin tapahtuvaa valvontaa.

EUNAVFOR MED Sophia -operaation merellisten kykyjen puuttuminen maaliskuun 2019 jälkeen vaikeutti operaation toimeksiannon toteuttamista. Operaatio ei sen jälkeen pystynyt toteuttamaan lainkaan keskeisiä tehtäviään ihmissalakuljetukseen sekä aseiden salakuljetukseen puuttumisessa mereltä käsin. Myös molempia koskeva pelotevaikutus poistui samalla. Toisaalta ilmasta käsin tapahtuvalla valvonnalla operaatio pystyi edelleen keräämään tietoa näihin tehtäviin liittyen ja jakamaan tietoja libyalaisien ja EU-toimijoiden kanssa. Lisäksi arvioidaan, että operaation merellisten kykyjen puuttumista paikkasi josain määrin operaation koulutuksen aikaansaama Libyan rannikkovartioston ja laivaston kapasiteetin kasvu. Nämä pystyvät enenevässä määrin toteuttamaan itsenäisesti ihmissalakuljettajien kiinniottamista sekä merellisiä etsintä- ja pelastustehtäviä.

Operaation oikeusperusta ja toiminta-alue

Uuden operaation mandaatti pohjautuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin. Asevientikiellon täytäntöönpanon valvonta pohjautuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan YKTN 1970(2011) ja myöhempisiin Libyaan koskeviin päätöslauselmiin, mukaan lukien YKTN 2292(2016) ja YKTN 2473(2019). Vuoden kerrallaan voimassa oleva valtuutus uusittiin viimeksi 10.6.2019 päätöslauselmalla 2473(2019). Päätöslauselma valtuuttaa YK:n jäsenmaat tarkastamaan kansainvälisillä vesillä Libyan edustalla alukset, joita on perusteltua syytä epäillä käytettävän YK:n Libyan asevientikiellon vastaisiin asekuljetuksiin Libyaan tai Libyasta. Tarkastuksen suorittanut jäsenmaa veloitetaan ottamaan haltuun ja poistamaan käytöstä tarkastuksen yhteydessä löydetyt asevientikiellon alaiset tuotteet. Tätä tarkoitusta varten voidaan aseita kuljettanut alus ja sen miehistö ohjata suostumuksensa antaneen valtion satamaan. Tällaisena satamana on EUNAVFOR MED Sophia -operaation osalta toiminut Ranskan Marseille. Öljyn vientikiellon monitorointi pohjautuu päätöslauselmiin YKTN 2146(2014) ja myöhempisiin päätöslauselmiin, erityisesti YKTN 2509 (2020). Ihmissalakuljetukseen puuttuminen tehdään kansainvälisen oikeuden, kuten merioikeusyleissopimuksen ja relevanttien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaisesti. Ihmissalakuljetuksen osalta operaation kansainvälisoikeudellista valtuutusta koskee YK:n turvallisuusneuvoston 9.10.2015 hyväksymä päätöslauselma 2240(2015). Päätöslauselma valtuuttaa kansallisesti ja alueellisten järjestöjen kautta toimivat YK:n jäsenmaat tarkastamaan ja ottamaan haltuun kansainvälisillä vesillä Libyan edustalla alukset, joita on perusteltua syytä epäillä käytettävän Libyasta käsin tapahtuvaan ihmiskuljetukseen tai ihmiskauppaan. Vuoden kerrallaan voimassa oleva valtuutus uusittiin viimeksi

3.10.2019 päätöslauselmalla 2491(2019). Irene-operaatiolla olisi siis sama oikeusperusta kuin EUNAVFOR MED -operaatiolla oli.

Uusi operaatio toimisi ainakin alkuvaiheessa kansainvälisellä merialueella. Ei ole toistaiseksi merkkejä siitä, että operaatio pystyisi toimimaan Libyassa, koska Libyalta ei ole saatu tarvittavaa suostumusta. Myös EUNAVFOR MED Sophia on toteuttanut operaatioita ainoastaan kansainvälisillä merialueilla. Koulutusta se on toteuttanut aluksilla ja EU-jäsenmaissa.

Operaation koko

EUNAVFOR MED Sophia -operaation tavoin operaatiota suunnitellaan johdettavaksi Roomaan sijoitettua operaatioesikunnasta. Uuden operaation koon oletetaan olevan samaa suuruusluokkaa kuin EUNAVFOR MED Sophia -operaation, mutta tämä tarkentuu myöhemmin. EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon on osallistunut sen loppuvaiheessa helmikuussa 380 henkeä 23 jäsenmaasta, näistä 5 kalustoa tarjoamalla. Operaatiossa on toiminut viime vaiheessa kuusi ilma-alusta ja sillä on ollut mahdollisuus käyttää 60 tuntia kuukaudessa Italian UAV-kykyjä (miehittämättömiä ilma-aluksia). Suurimmasta panoksesta on vastannut operaation alusta lähtien Italia, jolla on ollut loppuvaiheessa noin 190 henkilöä operaatiossa. Puolalla on ollut loppuvaiheessa 65 henkilöä, Portugalilla 40 ja Espanjalla 40. Operaation koko pienentyi merkittävästi viimeisen vuoden kuluessa, sillä vuoden 2018 joulukuussa merellisten suorituskykyjen vielä toimiessa toimeksiannon mukainen vahvuus oli 1100 henkeä.

Operaation turvallisuustilanne ja riskiarvio

Esikuntahenkilöstö on määrä sijoittaa Roomaan, jossa operaatiotehtävää koskevia riskejä ei ole. Operaation merellisten kykyjen mahdollisesti palautuessa esikuntahenkilöstöön kohdistuva uhka merellä arvioidaan matalaksi johtuen Libyan rannikolla toimivien ryhmittymien teknis-sotilaallisen toimintakyvyn rajoitteista. Henkilöstöön kohdistuvat riskit liittyvät erityisesti lämpimän ilmastoin aiheuttamiin terveysriskeihin sekä merellisessä toimintaympäristössä tapahtuviin onnettomuuksiin. Riski joutua aseellisen toiminnan kohteeksi arvioidaan epätodennäköiseksi.

Suomen osallistuminen

Suomi on osallistunut EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon sen perustamisvuodesta 2015 lähtien. Voimassa olevan, tasavallan presidentin 19.12.2019 tekemän kansallisen osallistumispäätöksen mukaisesti Suomi jatkaa osallistumistaan EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon enintään kymmenellä esikuntaupseerilla vuoden 2020 loppuun saakka. Kun operaatio päättyy 31.3.2020, päättyy myös Suomen osallistuminen siihen.

Osallistuminen EU:n uuteen Välimerellä toimivaan YTPP-operaatioon arvioidaan ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tärkeäksi. EU:n tulee pyrkiä vaikuttamaan Libyan vakauteen ja turvallisuuteen, ml. asevientikiellon valvomisen kautta. Suomi tukee EU:n aktiivista roolia Libya-kysymyksessä. On tärkeää toimia Berliinin konferenssin tulosten toimeenpanemiseksi. On myös huomionarvoista, että Suomen kokonaisosallistuminen EU:n sotilaallisiin operaatioihin on tällä hetkellä pieni, yhteensä noin 20 sotilasta.

Afrikan ja Lähi-idän alueen sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin Suomi osallistuu yhteensä noin 320 sotilaalla, joista noin 20 toimii Afrikassa ja noin 300 Lähi-idässä. Siviilikriisinhallintaan Suomi osallistuu yhteensä 119 asiantuntijalla, joista 32 työskentelee Afrikassa ja 12 Lähi-idässä. Suomi on tukenut lisäksi Sahelin alueen G5-joukkoja 900 000 eurolla vuonna 2018. Kyseessä ovat viiden Sahel-maan (Burkina Faso, Mauritania, Mali, Niger ja Tšad) yhteiset asevoimat, jotka taistelevat terrorismia ja järjestäytyntä rikollisuutta vastaan Sahelin alueella.

Tarkoitus on, että Suomi osallistuisi uuteen operaatioon samalla vahvuudella kuin osallistui EUNAVFOR MED Sophia -operaatioon eli enintään kymmenellä esikuntaupseerilla 31.3.2020 alkaen. Päätöksen

Suomen osallistumisesta operaatioon tekee tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaisesti.

Osallistumisen kustannukset

Enintään kymmenen esikuntaupseerin osallistumisen kustannukset olisivat arviolta 1,621 miljoonaa euroa vuodessa: 1,391 miljoonaa ulkoasiainministeriön pääluokasta ja 230 000 euroa puolustusministeriön pääluokasta. Vuoden 2020 osalta kustannukset voidaan kattaa sotilaalliseen kriisinhallintaan jo myönnettyjen määrärahojen puitteissa.

Eduskunnan aikaisempi kuuleminen

Suomen osallistumisesta EUNAVFOR MED Sophia -operaation esikuntatehtäviin on kuultu eduskuntaa 24.7.2015, 1.6.2016, 5.6.2017, 4.12.2018 ja 20.11.2019 annetuilla sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain) 3§:n mukaisilla selvityksillä. Selvitysten johdosta ulkoasianvaliokunta on hyväksynyt eduskunnan kannat, joiden mukaan ulkoasianvaliokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston toimintalinjaan (UaVEK 3/2015 vp, UaVP 53/2016 vp, UaVEK 6/2017 vp ja UaVEK 114/2018 vp). Viimeisimmän selvityksen johdosta ulkoasianvaliokunta hyväksyi 13.12.2019 eduskunnan kannan (UaVEK 8/2019 vp), jossa todetaan: ”Ulkoasianvaliokunta pitää perusteltuna sitä, että Suomi jatkaa osallistumista EU-NAVFOR MED Sophia operaatioon 1.1.-31.12.2020. Osallistuminen kansainvälisen kriisinhallinnan tehtäviin on tärkeä osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Valiokunta toteaa tässä yhteydessä palaavansa operaation toiminnan tarkasteluun, kun valiokunta keväällä 2020 käsittelee operaation mandaatin uudistamista.”

Suomen osallistumisesta operaatioon alustarkastusosastolla kuultiin eduskuntaa 23.10.2015 annetulla selvityksellä. Selvityksen johdosta ulkoasianvaliokunta hyväksyi eduskunnan kannan, jonka mukaan valiokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston toimintalinjaan (UaVEK 10/2015 vp).

Lisäksi eduskuntaa on informoitu operaatiota koskevan EU:n neuvoston päätöksen muuttamisesta useita kertoja (UTP 8/2015 vp), viimeksi helmikuussa 2020 (UTPJ 1/2020). Viimeisimmän UTP-kirjelmän johdosta ulkoasianvaliokunta hyväksyi 14.2.2020 eduskunnan kannan (UaVEK 1/2020 vp): ”Ulkoasianvaliokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston toimintalinjaan. Samalla valiokunta painottaa sitä, että operaatiomuutos ei saa johtaa lisääntyviin ihmishenkien menetyksiin eikä kansainvälisen merioikeuden heikentyvään kunnioittamiseen. Valiokunta painottaa myös, että EU:n on jatkettava ja tehostettava toimintaa muuttoliikkeiden ja pakolaisuuden juurisyiden poistamiseksi.”

Käsittelijät

Ulkoministeriö: lähetystöneuvos Outi Hyvärinen, p. 0295 350 035

Puolustusministeriö: vanhempi osastoesiupseeri Matti Kempplä, p. 0295 140 317